

Obsah

1. Daňová propedeutika a úloha daní v ekonomice	1
1.1 Úloha daní v ekonomice	1
1.1.1 Příčiny státních zásahů do ekonomiky	1
1.1.2 Rozpočtová a fiskální politika státu	3
1.2 Velikost veřejného sektoru a úroveň daňového zatížení	4
1.2.1 Model optimální velikosti veřejného sektoru	5
1.2.2 Měření daňového zatížení obyvatelstva ukazatelem daňové kvóty	7
1.3 Základní pojmy	9
1.4 Možnosti výběru daní v ekonomice	10
1.5 Nástroje daňové politiky	11
1.6 Funkce daní	12
Dodatek: Postavení a úloha daní v České republice	13
Shrnutí	20
Klíčové pojmy	20
Otázky a příklady	20
2. Makroekonomické modely působení daní	22
2.1 Neokkeynesovská analýza vlivu daní na makroekonomiku	23
2.1.1 Model dopadu změny autonomní daně	24
2.1.2 Model dopadu změny důchodové daně	25
2.1.3 Model vyrovnaného rozpočtu	25
2.2 Některá omezení neokeynesovského přístupu k daním	26
Shrnutí	27
Klíčové pojmy	28
Otázky a příklady	28
3. Geneze daní	29
3.1 Daně v otrokářské společnosti	29
3.2 Daně ve feudální společnosti	30
3.3 Daně v období liberalismu (nástupu kapitalismu)	32
3.4 Daně na přelomu 19. a 20. století	32

3.5	Daně v období mezi světovými válkami	33
3.6	Daně po druhé světové válce	33
Dodatek: Vývoj daní na území dnešní České republiky		34
D1 Historicky první daně a vývoj daňového systému do vzniku Československé republiky (10. stol.–1918)		34
D2 Daňový systém Československé republiky v letech 1918–1938 a do roku 1945		38
D3 Daňový systém Československé republiky v letech 1945–1992		42
Shrnutí		46
Klíčové pojmy		46
Otázky a příklady		47
4.	Klasifikace daní	48
4.1	Základní členění daní	48
4.1.1	Klasifikace daní dle jejich vazby na důchod poplatníka	48
4.1.2	Klasifikace daní dle subjektu daně	49
4.1.3	Klasifikace daní dle objektu daně	50
4.1.4	Klasifikace daní dle jejich respektování příjmových poměrů poplatníka	50
4.2	Třídění daní používaná k analýzám jejich dopadu	51
4.2.1	Klasifikace daní dle jejich dopadu na tržní mechanismus	51
4.2.2	Klasifikace daní dle stanovení hodnoty daně vzhledem k daňovému základu	51
4.2.3	Klasifikace daní dle stupně jejich progresu	54
4.2.4	Klasifikace daní dle jejich shodného působení v ekonomice	55
4.3	Třídění daní používaná pro praktické účely	56
4.3.1	Klasifikace daní dle stupně účelovosti použití jejich výnosů	56
4.3.2	Klasifikace daní dle způsobu jejich úhrady	56
4.3.3	Klasifikace daní dle příjmové a výdajové strany veřejných rozpočtů	56
4.3.4	Klasifikace daní dle jejich lokalizace v koloběhu finančních toků	57
4.4	Institucionální třídění daní	57
4.4.1	Klasifikace daní dle okruhu jejich platnosti a stupně závaznosti	58
4.4.2	Klasifikace daní dle platné národní legislativy	58
4.4.3	Klasifikace daní dle metodiky OECD	58
Shrnutí		60
Klíčové pojmy		60
Otázky a příklady		60
5.	Daňové principy a vývoj daňové teorie	62
5.1	Geneze daňové teorie a požadavky na daňový systém	62
5.1.1	Aristoteles (kolem 300 př. n. l.)	62

5.1.2	Tomáš Akvinský (1268)	63
5.1.3	Jean Bodin (1576)	63
5.1.4	Kašpar Klock (1639)	63
5.1.5	Diomede Carafa (1641)	63
5.1.6	Thomas Hobbes (1670)	63
5.1.7	Johann Gottlieb von Justi (1755)	64
5.1.8	Charles de Montesquieu (1748)	64
5.1.9	François Quesnay (1758)	64
5.1.10	Adam Smith (1776)	64
5.1.11	David Ricardo (1817)	65
5.1.12	Jean Baptiste Say (1814)	65
5.1.13	John McCulloch (1835)	65
5.1.14	John Stuart Mill (1848)	66
5.1.15	Adolf Wagner (1905)	66
5.1.16	Francis Ysidro Edgeworth (1915)	66
5.1.17	Arthur Cecil Pigou (1920)	67
5.1.18	John Maynard Keynes (1936)	68
5.1.19	Milton Friedman (1953)	68
5.1.20	Nicholas Kaldor (1972)	69
5.1.21	Arthur Laffer (1974)	69
5.1.22	James Mirrlees (1979)	71
5.1.23	Richard Musgrave a Peggy Musgrave (1993)	71
5.2	Současný pohled na daňové principy	72
5.2.1	Princip spravedlnosti	72
5.2.1.1	Zásada zdaňování dle užitku	72
5.2.1.2	Zásada zdaňování dle schopnosti daňové úhrady	74
5.2.2	Princip efektivnosti	76
5.2.3	Některé další uváděné principy zdaňování	77
5.2.4	Alternativní přístup k efektivnosti daní	78
	Shrnutí	80
	Klíčové pojmy	80
	Otázky a příklady	80
6.	Daňová incidence	82
6.1	Úloha cenové elasticity při zdaňování na konkurenčních trzích	82
6.2	Rozložení daňového břemene	84
6.3	Ramseyovy daně	88
6.4	Typ daně a daňový výnos	89
6.5	Incidence daní na trhu výrobních faktorů	90
6.6	Incidence daní na trhu práce	91
6.6.1	Poptávková strana trhu práce	91
6.6.2	Nabídková strana trhu práce	92

6.7	Incidence firemních daní	94
6.7.1	Incidence jednotkové daně	94
6.7.2	Incidence daně ad valorem	97
6.8	Incidence daní a časový faktor	98
	Shrnutí	99
	Klíčové pojmy	100
	Otázky a příklady	100
7.	Nadměrné daňové břemeno	102
7.1	Vznik nadměrného daňového břemene	102
7.2	Vliv cenové elasticity na nadměrné daňové břemeno	104
7.3	Vliv velikosti daně na nadměrné daňové břemeno	106
7.4	Alternativní přístup k nadměrnému daňovému břemenu: kompenzovaná poptávka	107
7.5	Vliv typu daně na nadměrné daňové břemeno	109
7.6	Negativní nadměrné daňové břemeno	111
	Shrnutí	111
	Klíčové pojmy	111
	Otázky a příklady	112
8.	Analýza dopadu daní na domácnosti	113
8.1	Dopad daňového břemene z hlediska zdrojů a užití domácností	113
8.2	Lorenzova křivka	114
8.2.1	Lorenzova křivka a měření změn v příjmech domácností	114
8.2.2	Lorenzova křivka a měření daňové progresivity	118
	Shrnutí	120
	Klíčové pojmy	120
	Otázky a příklady	120
9.	Teorie důchodových daní	122
9.1	Daň z důchodů jednotlivce	122
9.1.1	Vymezení zdanitelného důchodu	122
9.1.2	Od základu daně k daňové povinnosti	124
9.1.3	Progresivita osobní důchodové daně	128
9.1.4	Osobní důchodová daň a inflace	130
9.1.5	Vlastnosti důchodové daně jednotlivců	131
9.1.6	Některé další způsoby zdanění osobních příjmů	131
9.1.7	Negativní důchodová daň	133
9.2	Daň ze zisků firem	136
9.2.1	Kontroverze na existenci firemních daní	137
9.2.2	Vymezení zdanitelného důchodu	137
9.2.3	Stimulační možnosti firemní důchodové daně	137

9.2.4	Problematika odpisů	138
9.2.5	Firemní důchodová daň a inflace	139
9.2.6	Problematika zásob	139
9.2.7	Financování firmy	140
9.2.8	Investice	141
9.2.9	Propojení osobní a firemní důchodové daně	143
9.3	Teorie plateb sociálního pojištění	144
9.3.1	Rozdělení plateb sociálního pojištění	145
9.3.2	Daňové zatížení práce	147
	Dodatek: Důchodové daně v České republice	148
	D1 Daň z příjmů fyzických osob (DPFO)	148
	D2 Daň z příjmů právnických osob (DPPO)	155
	D3 Platby sociálního pojištění	157
	Shrnutí	158
	Klíčové pojmy	158
	Otázky a příklady	159
10.	Teorie majetkových daní	160
10.1	Přístupy ke zdanění majetku	160
10.2	Podstata zdanění majetku	161
10.3	Typy majetkových daní	162
10.4	Vlastnosti majetkových daní	165
	Dodatek: Majetkové daně v České republice	166
	Shrnutí	168
	Klíčové pojmy	168
	Otázky a příklady	168
11.	Teorie spotřebních daní	170
11.1	Vymezení spotřebních daní a jejich vlastností	170
11.1.1	Nepřímé daně a princip spravedlnosti	170
11.1.2	Základní rozdělení nepřímých daní	171
11.1.3	Nepřímé daně a inflace	171
11.2	Všeobecné spotřební daně	173
11.2.1	Typy všeobecných spotřebních daní	173
11.2.2	Jednofázová daň	174
11.2.3	Daň z obrátu	176
11.2.4	Daň z přidané hodnoty	177
11.2.4.1	Výhody a nevýhody DPH	178
11.2.4.2	Způsoby výpočtu DPH	180
11.2.4.3	Počet sazeb DPH, nulová sazba DPH a osvobození od DPH	181
11.2.4.4	Vliv plátcovství daně na prodejní cenu a efektivní sazbu daně	182

11.2.5	Všeobecné nepřímé daně a Internet	187
11.3	Selektivní spotřební daně (akcízy)	187
	Dodatek: Daně ze spotřeby v České republice	191
D1	Daň z přidané hodnoty	191
D2	Spotřební daně (akcízy)	193
	Shrnutí	195
	Klíčové pojmy	196
	Otázky a příklady	196
12.	Teorie daní k ochraně životního prostředí	197
12.1	Místo daní v soustavě ekonomických nástrojů ochrany životního prostředí	198
12.2	Možné přístupy ke konstrukci ekologických daní	199
12.3	Klasifikace daní s ekologickými aspekty	201
	Dodatek: Ekologické daně v České republice	203
	Shrnutí	204
	Klíčové pojmy	204
	Otázky a příklady	204
13.	Teorie fiskálního federalismu	205
13.1	Definice fiskálního federalismu a důvody jeho existence	205
13.2	Modely fiskálního federalismu	209
13.3	Principy fiskálního federalismu	211
13.4	Pravomoc ve zdaňování a daňové určení	212
	Dodatek: Fiskální federalismus v České republice	213
D1	Obce	213
D2	Kraje	214
D3	Poplatky	214
D4	Daně	215
D5	Dotace	218
	Shrnutí	219
	Klíčové pojmy	219
	Otázky a příklady	220
14.	Mezinárodní daňová problematika	221
14.1	Clo jako dovozní či vývozní daň	221
14.1.1	Geneze názorů na výši a druhy celních sazeb	222
14.1.2	Funkce cla v ekonomice	222
14.1.3	Teoretický pohled na působení cla v ekonomice	224
14.1.4	Druhy cla	226
14.2	Mezinárodní smlouvy o zamezení dvojího zdanění	227
14.2.1	Problematika dvojího zdanění	227

14.2.2	Historie a podstata mezinárodních smluv	227
14.2.3	Metody zabránění dvojího zdanění	228
14.2.4	Vzory mezinárodních smluv o zamezení dvojího zdanění	230
14.3	Daňová koordinace a harmonizace	232
Dodatek: Česká republika a mezinárodní daňová problematika		234
D1	Česká republika a clo	234
D2	Česká republika a smlouvy o zamezení dvojího zdanění	234
D3	Harmonizace daňového systému České republiky v rámci Evropské unie	234
Shrnutí		238
Klíčové pojmy		239
Otázky a příklady		239
15.	Daňové úniky a stínová ekonomika	240
15.1	Psychologická a ekonomická hranice zdanění	240
15.2	Definice daňového úniku	241
15.2.1	Legální minimalizace daňové povinnosti	242
15.2.2	Nelegální minimalizace daňové povinnosti – daňový únik	242
15.3	Daňový únik a problém volby	243
15.3.1	Vliv zdanění na velikost neformálního sektoru	243
15.3.2	Daňový únik a teorie rozhodování	244
15.3.2.1	Rozhodování za rizika (základní model) – neutrální postoj k riziku	244
15.3.2.2	Rozhodování za rizika (základní model) – averze k riziku	246
15.3.2.3	Rozhodování za rizika – rozšíření	247
15.4	Měření daňových úniků a stínová ekonomika	248
15.5	Charakter daňových úniků	249
15.5.1	Daňové úniky týkající se přímých daní	250
15.5.2	Daňové úniky týkající se nepřímých daní	250
15.5.3	Ostatní platby daňového charakteru	251
15.5.4	Nelegální využívání daňových rájů	251
15.6	Společenský kontext daňových úniků	251
15.6.1	Subjektivní postoj plátce daně	252
15.6.2	Institucionální prostředí	252
Dodatek: Problematika daňových úniků v České republice		253
D1	Daňové úniky v legislativě České republiky	253
D2	Rozsah stínové ekonomiky a daňové trestné činnosti v České republice	254
Shrnutí		257
Klíčové pojmy		258
Otázky a příklady		258

Přílohy	259
Literatura	285
Stručný výkladový slovník pojmů z daňové teorie	291
Rejstřík	297

Přílohy

Příloha 1. Vývoj základních daňových makroekonomických ukazatelů v zemích Evropské unie	261
Příloha 2. Vývoj sazeb daně z přidané hodnoty v zemích Evropské unie.	271
Příloha 3. Smlouvy České republiky o zamezení dvojího zdanění k 1. 1. 2008	281